

Oponentský posudek magisterské diplomové práce studenta Jakuba Malého
„Zlo jako privatio boni podle Augustina Aurelia a Carla Gustava Junga“.

Predkládaná práce studenta Jakuba Malého zkoumá pojem zla v kontextu oboru teologická etika. Výchozím mu je Augustinovo pojetí zla v jeho obvyklé interpretaci jako „nedostatek dobra“, které následně autor porovnává s pojetím zla u C. G. Junga. Jungovo pojetí zla není předem definováno, dospívá k němu až ve své práci. Dílčí cíle práce, analýza pojetí zla zmíněných autorů zejména vzhledem k biblickým či nebiblickým zdrojům, jsou směřovány k souvislostem s etickými dopady na jednání člověka.

Obsah práce velmi dobře odpovídá jejímu záměru; v první kapitole je představen Augustin, v druhé Jung a ve třetí nepoměrně kratší kapitole najdeme jejich porovnání. Své zkoumání autor dobře vztahuje k významným tématům, jako jsou např. hřích, spása, milost, či svoboda. Autor vychází z odpovídajícího množství primární i sekundární literatury, téměř výhradně knižní a česky psané, na níž se odkazuje v poněkud rozsáhlém poznámkovém aparátu (667 položek). Práce je psána ctive, autor umožňuje čtenáři sledovat své uvažování, což je u takto obtížně uchopitelného tématu cenné. O povaze práce svědčí i její rozsah přesahující horní limit stanovený pro diplomovou práci (cca 217 tis. znaku, vc. mezer). Spolehlive prozrazuje autorovu snahu o obšírné pojednání o obou myslitelích.

V provedení práce jsou drobné nedostatky, které snižují dobrý dojem z celého projektu. Obsah nevystihuje všechny úrovně nadpisu (2.3.1 a 2.4.1), v číslování nadpisu jsou prebytečné tečky za poslední cifrou (1.3), některé nadpisy nejsou číslovány (s. 74). Najdeme několik překlepu nebo gramatických chyb (např. s. 43,45,62,100, ...), míst nejasného významu na s. 43 „... a nekonat věci zlé (které jsou v souladu s Boží vůlí“ nebo s chybejícím slovem - s. 61). Je zde i několik chyb v interpunkci (např. s. 49, 49, 78,112, 114). Jména autoru je vhodné uvádět jednotně a bez titulu (s. 108), ustálené latinské výrazy uvádět proložene (např. sui generis).

V práci s literaturou lze namátkou poukázat na nepřesnost v citování a parafrázování. Např. na s. 116 v pozn. 618 zmiňovanému Whiteovi nejde (na s. 177) o „intuitivní vnímání ...“, ale jde mu jen o „vnímání prostřednictvím nevedomí“. V odkazu na Junga v pozn. 307 autor uvádí, že satanovo nevedomí „má vlastnosti společné s Bohem“(s. 65). Jung ale uvádí jen některé společné vlastnosti, pouze svobodu, autonomii a věcnost. Podobně v textu, na který autor odkazuje např. v pozn. 386 (nebo 392) píše, že „Bůh lituje stvoření lidí, ačkoli mohl vedet, jak to s nimi dopadne“. Jung ale (v překladu) užívá výraz Jahve, což má prece jen jiný význam, než poskytuje autorova interpretace. Nevhodné je parafrázování z druhotného pramene tam, kde lze nahlédnout přímo do dostupné Aristotelovy Metafyziky (v pozn. 543) a předejít nepřesnému tvrzení od Moorea. Možná by pomohlo uvádět v poznámce pod čarou i smysl příslušného odkazu. Čtenář by pak mohl tušit proč je tak často odkazován na blog V. Michálka nebo na P. Ricouera v souvislosti s Jungem.

Na práci je třeba docenit širí zohledněných souvislostí, s nimiž se, zejména u Augustina, autor zabývá (např. determinismus). Čtenář tak může nabýt dojmu, že téma zla je v práci až druhotné, byť autor své exkursy nakonec dovede ke svému tématu. Bylo by namíste, aby autor dodržel své předsevzetí v počátku práce pouze představit učením vybraných myslitelů, a teprve v další části a v závěru je podrobit kritice. Zejména Jungovo učení je téměř od počátku v kritickém hledáčku autora (např. s. 70, 68).

Poctivý způsob, jakým se autor zhostil tématu práce, stimuluje radu cenných otázek. Predevším je zde otázka po interpretaci samotného názvu práce, který naznačuje, že Augustin (a možná i Jung!?) chápe zlo jako nedostatek dobra. Tím autor na jednu stranu u predjímá pro neho ex definitione vyřešené Augustinovo pojetí, totiž že jím je ono „privatio boni“. Tím se uzavírá autentickému vymezení Augustinova pojetí zla jako takového. De facto to však autor v první části své práce činí. Jde mu ale o presvedčivou obhajobu této doktríny. Ve druhé části práce, u Junga, je autor ve svém hledání již podstatně otevřenější.

V této metodické nevyváženosti spatruji dve těžkosti. Jednak se autor uzavírá možností připustit si i jiné vysvětlení Augustinova pohledu na zlo, napr. důslednějším zohledněním jeho myšlenkového vývoje. Mohl by také poukázat na pozdější či současné diskuse o problému zla. Privatio boni je v nich pouze vysvětlením přirozeného zla (je protiváhu ontologického dobra). Pripouští i morální zlo, které při méne vyhranené interpretaci Augustinova determinismu, a na rozdíl od tvrzení autora, i u Augustina existuje a je důsledkem jednání, které člověk zapřicínil svou svobodou vůlí.

Druhou těžkost shledávám v předpokladu, že mezi sebou lze porovnat metafyzicky popisovaný pojem privatio boni a Jungovo výslovně ne-metafyzické empirické pojetí zla. Autor zvolil Augustinovo pojetí za své výchozí (a správné). Tím se fakticky uzavírá docenění Jungova pojetí zla a způsobu, který Jung ve své teologizující interpretaci zla užívá. Svedcí o tom autorovy kritické a ne zcela relevantní poznámky proti Jungovi, jako napr. že křesťan není „protagonista dobra, ale člověk ve stavu hrůzy“ (s. 60), či kritika Jungova pojetí spásy s odkazem na Gal. 3,24 (s. 101). Autor přitom dobře formuluje Jungovo pojetí dobra a zla (napr. s odkazem na celistvost člověka). S ohledem na odlišná východiska obou myslitelů by však bylo na místě je porovnávat s pojetím dobra a zla u Augustina bez vazby na privatio boni. Autor mohl důsledněji zohlednit odlišnost Jungova antropologicky založeného pojetí spásy (cesta poznání) a jemu odpovídajícího pojetí zla. Toto pojetí spásy nemusí být považováno za gnózi, ale může být teologicky relevantní a srovnatelné napr. s modely spásy v teologii osvobození či procesuální teologii. U Junga je spíše namíste mluvit o jiném pojetí Boha ve srovnání s Augustinovým. Jung předpokládá nedostatky v Božích vlastnostech, napr. že Bůh není všemohoucí ve vztahu ke zlu, či že není vševedoucí ve vztahu k člověku. Tyto nedostatky však nemusí být na překážku pro vztah úcty člověka vůči Bohu, a jakkoliv jde o jiný vztah Jungova Boha ke zlu ve srovnání s Augustinem, není třeba ho jednoznačně vyloučit z křesťanské tradice. V tomto smyslu by bylo namíste, aby autor opatrněji pracoval napr. s výrazy „ortodoxní“, „gnóze“, či co je a není v duchu „církevní tradice“. Důslednější porozumění temto pojmům v kontextu utváření tradice, napr. skrze působení církevních otců, by autora vedlo k méne schematickým závěrům, napr. že Augustin zachoval manichejský dualismus, který sám chtel překonat“ (s. 124), či že negativní důsledky Jungova pojetí zla jsou psychologizace Boha.

Práce jako taková však dobře naplňuje náročný cíl a splňuje potřebné předpoklady. Proto ji rád doporučuji k obhajobě.

Navrhuji hodnocení velmi dobře - B

K obhajobě doporučuji, aby kandidát

- vysvětlil, co rozumí „lidskou etikou“
- naznačil, v čem by mohlo být Jungovo pojetí Boha a Ježíše (jehož Jung „nepovažuje za empirického člověka“) z psychologického pohledu pro člověka prospěšné (s. 106)